

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Jonna Pastila & Elina Vuorikoski

Nuorten itsenäistymisen harjoittelu ja toteutuminen lastenkodissa

Lastenkodin ohjaajien näkökulmasta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

27.2.2019

Tekijä(t) Otsikko	Jonna Pastila, Elina Vuorikoski Nuorten itsenäistymisen harjoittelu ja toteutuminen lastenkodissa
Sivumäärä Aika	26 sivua + 1 liite 27.2.2019
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaaliala
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi (AMK)
Ohjaaja(t)	Lehtori Katja Ihamäki Lehtori Seija Mäenpää
<p>Mediassa kerrotaan, kuinka lastensuojelulaitoksista muuttaneet nuoret laitetaan omaan kotiin 18-vuotiaana ilman valmiutta pyörittää omaa arkea. Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miten nuorten itsenäistymisprosessi alkaa lastenkodissa ja miten sitä tuetaan.</p> <p>Yhteistyökumppanina toimi 7-paikkainen erityisyksiköksi profiloitunut lastenkodin nuorten yksikkö Uudellamaalla. Aineisto kerättiin teemahaastatteluna, joissa teemoja oli kolme. Teemahaastatteluun valitut teemat nousivat vahvasti teoriasta. Tutkimuksessa haastateltiin kolmea (3) lastenkodin ohjaajaa, joilla oli useamman vuoden kokemus itsenäistyvien nuorten kanssa työskentelystä.</p> <p>Opinnäytetyössä käsitellään lastensuojelulakia, nuoruutta sekä elämänhallintaa. Kontekstin ymmärtäminen on tärkeä osa tutkimusta ja sen tuloksia. Tutkimuskysymyksiä on kaksi (2): 1. Miten nuoren itsenäistymistä tuetaan lastenkodissa? ja 2. Millaisia kokemuksia lastenkodin ohjaajilla on nuorten itsenäistymisestä? Kysymysten avulla oli tarkoitus selvittää, että mitä lastenkodissa tehdään tällä hetkellä nuoren itsenäistymisen eteen ja onko keinoja riittävästi. Elämänhallinta ja siihen liittyvä osallisuus yhteiskunnasta ja oman arjen hallinta liittyvät kiinteästi itsenäistymiseen, jonka vuoksi elämänhallinta on yksi opinnäytetyömme pääteoriasta.</p> <p>Opinnäytetyön tulosten perusteella nuorten kanssa harjoitellaan paljon käytännön taitoja, kuten rahankäyttöä ja kotitöitä. Itsenäistyminen otetaan puheeksi nuorten kanssa ajoissa ja ohjaajat pyrkivät antamaan nuorille ikätasoa vastaavan määrän vastuuta ja tukevat heitä koulutuksessa sekä ihmissuhteissa. Ohjaajat kokivat, että kyseisessä lastensuojelulaitoksessa on paljon mahdollisuuksia nuorten itsenäistymiselle, mutta sijoitusajalla on merkittävä vaikutus. Jos työskentelyaikaa on ollut useampi vuosi, tulokset ovat olleet myös selkeämpiä. Lyhyissä sijoituksissa huomattavia muutoksia ei välttämättä tapahdu. Ohjaajat korostivat nuoren oman motivaation merkitystä itsenäistymisprosessissa. Jatkoa ajatellen voisi tutkia, mitä mieltä itsenäistyvät nuoret ovat omista itsenäisistä taidoistaan tai menetelmien käytettävyyttä nuoren itsenäistymisen harjoitteluissa.</p>	
Avainsanat	itsenäistyminen, lastensuojelu, elämänhallinta

Author(s) Title	Jonna Pastila, Elina Vuorikoski Becoming Independent in Children's Home
Number of Pages	26 pages + 1 appendice
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social services
Specialisation option	Social services
Instructor(s)	Senior Lecturer Katja Ihamäki Senior Lecturer Seija Mäenpää
<p>There has been a discussion in media how, by the age 18, young people living in children's home have to move to their own apartment without competence to live independently. The purpose of this study was to clarify how the independence of young people living in children's home develops and how it is supported.</p> <p>Our cooperation partner was a special youth unit of children's home which is located in Uusimaa. The data was gathered by theme interview which included three themes. Themes chosen for interview were based on theory used in this thesis. There were three interviewees, who were working in the unit and had several years of experience working with youth in children's home.</p> <p>Thesis studies subjects such as independence, life coping, youth and child welfare act. This qualitative study has two research questions: 1. How is the becoming independent supported in children's home? 2. What kind of experiences do the employees of children's home have of youth becoming independent? The purpose of these research questions was to find out what is done in order to support the youth in their independence process whether the current actions are enough. The management of one's own daily life and participation in the society which are included in life coping are an important part of becoming independent. That is why life coping is included in this thesis alongside independence.</p> <p>The results showed that young people are training practical skills of independent life with the support of employees. Skills of coping independently are, for example, handling finances and doing household chores. Becoming independent is a subject which employees discuss with youth from time to time. Employees give the youth responsibilities which equate with the level of their development. They also support the youth with education and social relationships. Employees felt that there are many opportunities for young people to train their skills of independence in this children's home, but the time period of the placement has an important influence. If there has been more time to work with the young, the results are clearer. In a short amount of time, there might not be significant changes in these subjects. Employees emphasized the meaning of young people's own motivation. The possible continuation for this thesis could be a research concerning young people's own aspect in this subject.</p>	
Keywords	becoming independent, child welfare, life coping

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Nuoruus ja itsenäistyminen	2
2.1	Nuoruus ajanjaksona	2
2.2	Itsenäistyminen	3
2.3	Lastensuojelunuoren taustaa	5
3	Elämänhallinta	6
3.1	Elämänhallinnan määritelmä	6
3.2	Elämänhallinta nuoruudessa	8
4	Lastensuojelu	9
4.1	Lastensuojelulaki	9
4.2	Sijoitus lastenkotiin	10
4.3	Siirtymä jälkihuoltoon	11
4.4	Sijaishuollon erityisyksikkö	12
5	Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus	13
5.1	Tutkimuskysymykset	14
5.2	Aineistonkeruu	14
5.3	Opinnäytetyön tutkimuksen kulku	15
5.4	Aineiston analysointi	16
6	Opinnäytetyön tutkimuksen tulokset	17
6.1	Itsenäistyminen	17
6.2	Elämänhallinta	18
6.3	Ohjaajien kokemukset	19
7	Johtopäätökset	19
8	Pohdinta	21
	Lähteet	24
	LIITE 1 - teemahaastattelurunko	27

1 Johdanto

Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessa otettiin kantaa nuoren liian aikaiseen itsenäistymiseen lastenkodista, kun kyseessä oli päihdeongelmainen nuori. Kirjoituksen mukaan jälkihuollon palvelut, kuten oma asunto ja vastikkeeton toimeentulotuki, pitäisi tarjota vain niille nuorille, joilla on edellytykset ja kyky asua itsenäisesti. (HS Mielipide 14.7.2018.) Mielipidekirjoitus ja muu uutisointi mediassa aiheeseen liittyen (ks. esim. Laine 2017) saivat kiinnostuksemme heräämään lastenkodissa asuvien nuorten itsenäistymisen harjoitteluun ja toteutumiseen liittyen. Päätimme tutkia aihetta lastenkodin ohjaajien näkökulmasta. Sijoituksen päätyttyä 18-vuotiaana, nuori joutuu muuttamaan lastensuojelulaitoksesta pois. Harva kotona asuva nuori kuitenkaan muuttaa tai joutuu muuttamaan pois kotoa ennen 22 ikävuotta. (Pulkkiö, S. & Hipp, T. 2016: 114.)

Huostaanotto voidaan purkaa, jos lapsen kasvuolot ovat parantuneet tai säilyneet hyvänä jo pidemmän ajan. Muussa tapauksessa huostaanotto päättyy viimeistään 18-vuotiaana (Huostassapidon kesto n.d.). Nuoren täytettyä 18, hän muuttaa mahdollisesta sijaishuoltolaitoksesta pois. Niin sanotussa normaalissa perheessä asuva nuori harvoin muuttaa, tai on valmis muuttamaan niin pian täysi-ikäistyttyä. Tämän vuoksi on tärkeää tutkia sitä, millaiset eväät nuori saa sijaishuoltopaikastaan jo ennen, kun muuttaa omaan kotiin.

Laitoksesta päästyään nuori saatetaan jälkihuollon piiriin. Jälkihuollon tarkoitus on helpottaa kotiutumista ja itsenäistä elämää sekä kiinnittymistä yhteiskuntaan. Nuoren ei ole kuitenkaan pakko ottaa jälkihuoltoa vastaan. (Lastensuojelun käsikirja 2017.) Nuori saa siis itse valita, haluaako jäädä lastensuojelun tuen piiriin vai ei. Itsenäistymisen taitoja on myös hyvä harjoitella jo, ennen kuin muuttaa omaan kotiin ja aloittaa mahdollisen jälkihuollon.

Tavoitteenamme on selvittää, mitä lastenkodissa tehdään nuoren itsenäistymisen ja elämänhallinnan eteen ja onko edellä mainitut keinot riittäviä. Aihe on myös jatkuvasti ajankohtainen. Opinnäytetyön tutkimus selvittää, että tarvitaanko resursseja lisää vai tehdäänkö tällä hetkellä jo kaikki mahdollinen.

2 Nuoruus ja itsenäistyminen

2.1 Nuoruus ajanjaksona

Nuoruudella tarkoitetaan ajanjaksoa lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Nuoruus on ajanjakso ikien 12-22 välillä. Nuoruudessa tapahtuu paljon fyysistä ja psyykkistä kasvua ja kehitystä. Hormonitoiminta lisääntyy ja muuttaa kehoa fysiologisesti sekä psyykkisesti. (Aalberg & Siimes 2007: 15.)

Nuoruus voidaan jakaa kolmeen osaan: varhaisnuoruuteen, varsinaiseen nuoruuteen ja jälkinuoruuteen. Varhaisnuoruus koetaan noin 12-14 -vuotiaana ja siinä tapahtuu paljon fysiologisia muutoksia. (Aalberg & Siimes 2007: 68.) Nuoruusiän fysiologisia muutoksia kutsutaan puberteetiksi. Puberteetin tavoitteena on saavuttaa sukukypsyys. Tytön vartalo saavuttaa naiselliset muotonsa ja pojat alkavat näyttämään miehiltä. Kasvu- ja sukupuolihormoneiden toiminta lisääntyy. (Keskinen & Saha 2009: 5.) Varhaisnuoruudessa nuori alkaa kokea tarvetta itsenäistyä. Tällöin ristiriidat nuoren ja vanhempien välillä voivat lisääntyä. Nuori saattaa kokea, että vanhemmat eivät ymmärrä häntä, mutta toisaalta nuori saattaa tuntea riippuvuutta vanhempiaan kohtaan. Varhaisnuoruus näyttäytyy nuoren kannalta siis melko ristiriitaisena. Tässä vaiheessa ikätovereiden merkitys ja vertaistuki lisääntyvät. (Aalberg & Siimes 2007: 69)

Varsinainen nuoruus on 15-17 -vuotiaana. Tällöin nuori on alkanut sopeutumaan uuteen naiselliseen/miehiseen kehoonsa. Varsinaisessa nuoruudessa suurena kehityskohteena on seksuaalisuuden kehittyminen. Nuori etsii omaa seksuaalisuuttaan kokeilemalla ja mielikuvituksen avulla. Tämä vaikuttaa nuoren ihmissuhteisiin ja ymmärrykseen itsestään. Myös homoseksuaaliset kokeilut ovat nuoruusiässä ja oman itsensä etsimisessä tavallisia. Minuutta ja seksuaalisuutta vahvistavat seurustelukokeilut. (Aalberg & Siimes 2007: 70.)

Jälkinuoruus on ajanjakso nuoruuden lopussa, 18-22 -vuotiaana. Kokemukset alkavat jäsentymään ja naiseudesta tai miehuudesta tulee kokonaisuus. Tässä vaiheessa nuori alkaa tulla taas paremmin toimeen vanhempiensa kanssa ja osaa katsoa heitä tasaver-

taisina ihmisinä. Nuoresta tulee osa yhteiskuntaa ja valmistautuu oman perheen perustamiseen. Nuori sitoutuu aikuisuuteen ja ammatillisiin valintoihin. (Aalberg & Siimes 2007: 70-71.)

Nuoruus tuo mukanaan siis paljon fysiologisia muutoksia. Tämä vaatii nuorelta sopeutumista uuteen kehoonsa ja jopa itsensä uudelleen määrittelyä. Identiteettiä muodostaessa nuoren on luovuttava lapsuuden toiveista ja lapsenomaisesta käyttäytymisestä (Aalberg & Siimes 2007: 15.) Vanhemmista irtautuessaan ikätovereiden merkitys kasvaa. Ystävät ja kaveriporukat ovat tukena nuoren minuuden rakentumisessa. Vertaisryhmät ovat tärkeä ehto minuuden rakentumisessa. Ryhmän kanssa toimiessa nuori oppii paljon itsestä ja muista. (Aalberg & Siimes 2007: 72-73.)

Nuoruudessa on kolme kehitystehtävää. Nämä tulee saavuttaa, jotta nuori saavuttaa autonomian. Nuoruudessa tulee irrottautua vanhemmista ja luoda heihin uusi suhde aikuisella tasolla. Puberteetissa tapahtuvat muutokset saavat nuoren myllerrykseen. Tällöin nuoren tulee muodostaa uusi seksuaalinen identiteettinsä. Nuoruudessa ikätovereiden merkitys kasvaa, mikä kuuluu kehitystehtäviin. Vertaisryhmällä on merkitys nuoren itsenäistymisessä, kasvussa sekä kehittämisessä. (Aalberg & Siimes 2007: 68.) Kehitystehtävien läpikäyminen ja niiden onnistunut ratkaiseminen luovat pohjaa myöhemmälle hyvinvoinnille ja myönteiselle kehitykselle (Nurmi & Ahonen & Lyytinen & Lyytinen & Pulkkinen & Ruoppila 2014: 149).

2.2 Itsenäistyminen

Nuoruudessa nuori irrottautuu vanhemmista ja lapsuuden uskomuksista, toiveista ja haaveista. Vanhemman tuoma läheisyys, esimerkiksi halaus, voi ruveta nuoresta tuntuun liian läheiseltä puberteetin myötä. Itsenäistymisen vaiheessa nuorilta usein hyväksytään kapinoiva käytös, kun sen oletetaan kuuluvan nuoruuteen. Jari Sinkkonen (2010) kirjoittaa kirjassaan, että kasvattajilla saattaa usein olla vaikeuksia kasvattaa kapinoivaa nuorta. He eivät tiedä, pitäisikö myllerryksessä olevaa nuorta kohdata kurittavasti vai hyväksyvästi. Sinkkonen toteaa tähän, että nuori tarvitsee kapinoidessaan rajat ja tiukan pysäytyksen, jonka jälkeen pyritään ymmärtämään nuoren sisäistä maailmaa. (Sinkkonen 2010: 51–52.) Nuoruus mielletään usein myrskyiseksi elämänvaiheeksi ja läpi käytäväksi kriisiksi. Nurmen (1995: 258) mukaan nuoruus voi muodostua jonkinasteiseksi kehitysriskiksi joidenkin nuorten kohdalla. Kuitenkin monien nuorien kohdalla kapinointi

on olematonta tai lievää. Toisaalta nuoruusaikaan saattaa liittyä lisääntyvää epäsosiaalista toimintaa, kuten rikollisuutta, joka kuitenkin vähenee aikuistuessa. (Nurmi 1995: 257–258).

Vanhemmasta, joka jatkuvasti tulee nuoren perässä, tunkeutuu nuoren maailmaan ja yrittää ymmärtää nuoren jokaista ajatuksen juoksua, on paljon vaikeampi irrottautua, kuin vanhemmasta, joka on konservatiivinen ja pysyy samanlaisena vanhempana kuin lapsuudessakin. Nuoren itsenäistymisessä on kuitenkin huomioitava se, että myös itsenäistynyt nuori tarvitsee vanhemmasta välillä kuuntelijaa ja keskustelukumppania. Myös päätösten tekoon ja vastuun ottoon itsenäistynyt nuori tarvitsee vahvaa aikuisen tukea. (Sinkkonen 2010: 53.)

Alkunuoruudessa nuoren olotilat ailahtelevat. Toisena päivänä nuori voi olla vastuunotto-kykyinen aikuinen ja seuraavana taantunut lapsi. Tämä hämmentää myös nuorta itseä, joten aikuisen on tärkeä olla läsnä ja opastaa ja tukea. Aikuisen selkeyttävä ja ymmärrettävä vuorovaikutus auttaa nuorta tekemään järkeviä päätöksiä, vaikka nuori saattaa kokea, että aikuisen läsnäolo ja tuki ovat liikaa tai vastakohtaisesti vähäinen puuttuminen nuoren asioihin liian välinpitämätöntä. Sinkkonen kuvaa nuoria kirjassaan osuvasti ”linnunpoikasina, jotka ovat hyppäämässä pesän reunalta tuntemattomaan”. (Sinkkonen 2010: 54-55.) Itsenäistymisessä myllerrystä aiheuttaa myös monet usein samaan aikaan tapahtuvat asiat: nuori muuttaa omaan kotiin, aloittaa opiskelut tai asettuu työelämään. Omista valinnoista tulee ottaa vastuu ja pyrkiä taloudelliseen itsenäisyyteen. Nuoren tulee tehdä itsenäisiä päätöksiä ja kokemusten kautta oppia selviytymään uusissa tilanteissa. (Ranta 2012.)

Itsenäistymisessä tärkeää on huomioida se, kenestä tai keistä nuori itsenäistyy: äidistä, isästä vai muusta kasvattajasta. Psykkinen itsenäistyminen on hidas prosessi, jossa tulee takapakkeja. Liian nopea itsenäistyminen voi viedä tilaa psykkinen kehitykseltä, jolloin aikuisuus ja kypsyminen voi pelottaa pitkän aikaa. Itsenäistyminen ei merkitse kiintymyssuhteiden siteiden katkeamista ja itsenäistyessäänkin nuori tarvitsee turvallisia ja rakastavia ihmisiä ympärilleen (Sinkkonen 2010: 63-64, 85).

2.3 Lastensuojelunuoren taustaa

Lastensuojelun asiakkaat tulevat usein perheestä, jossa on tapahtunut nopeita ihmishuonokäyttöä, kuten ero. Eroja voi olla perheessä useampia ja lapselle voi olla haastavaa ymmärtää jatkuvasti muuttuvaa läheispiiriä. Lapsi ei välttämättä ymmärrä, kuka hänen elämässään olevista ihmisistä on biologinen isä tai äiti. Moni sijoitetuista lapsista on kokenut tai nähnyt väkivaltaa. Seksuaalisen väkivallan todistaminen jättää syvät arvet lapseen. Lisääntyneinä syinä sijoituksiin 2000-luvulla on nähty myös vanhempien runsas päihteidenkäyttö ja lasten heitteillejättö. (Taipale 2006: 168-169.)

Kohderyhmämme lastenkodissa asuvat nuoret poikkeavat niin sanotusti ”normaalista” nuoresta sillä, että sijoitetut nuoret kärsivät usein pahoista psyykkisistä ongelmista ja lapsuuden traumaista. Lastensuojeluperheiden ongelmat ovat usein nähty ylisukupolvisina, eli periytyvinä vanhemmalta lapselle. Väliintulolla pyritään katkaisemaan nämä ylisukupolviset ketjut. (Taipale 2006: 169.)

Aikaisemmin, 1990-luvulla, nuorten sijoittamisen syyt olivat erilaisia. Syinä olivat muun muassa koulunkäynnin ongelmat, rikollisuus, alkoholin käyttö ja yleinen huonokäytöksiisyys. Mielenterveysongelmia sijoitusnuorilla ei ollut paljon, toisin kuin tänä päivänä. Murrosiässä nuoren ongelmat saattavat korostua, jolloin ensimmäinen sijoituspaikka ei olekaan riittävä. Nuori saatetaan sijoittaa tällöin uudestaan. Sijoituspaikkojen muutokset lisäävät oireilua, sillä nuori voi tuntea itsensä hylätyksi ja luottamus aikuisiin saattaa vähentyä. (Taipale 2006: 170.)

Sijaishuollossa kasvava nuori pohtii ehkä enemmän identiteettiään kuin kotonaan nuoruuttaan viettävä. Taustalla saattaa olla useampi sijoituspaikka ja sirpaleisen taustan perusteella peruskysymyksiin kuin *kuka minä olen?* ja *mikä tekee minusta minut?* ei ole helppo vastata. Nuori voi kokea, ettei hän kuulu oikein mihinkään. Jotta nuori voi alkaa rakentaa omannäköistä elämää ja irtautua omaan elämään, hänen pitää pohtia millainen hän itse on ja mikä on hänen oma elämäntyylinsä. Huostaanotto ja sijoitus elämässä ovat haavoittavia ja voivat olla riski minän kehittymiselle, mutta oikein tuettuna lopputulos voi olla hyvä. (Laurila 2008: 100-102.)

Kun lastenkodissa asunut nuori muuttaa pois laitoksesta omilleen, esimerkiksi raha-asioiden hallinta voi tuottaa ongelmia. Laitoksessa ei välttämättä ole ollut mahdollista harjoitella rahan käyttöä. Ammatinvalinta voi pitkittyä sijaishuollossa kasvaneilla nuorilla ja koulumenestys on voinut jäädä heikommaksi murrosiässä itsensä etsimisen vuoksi (Laurila 2008: 110–111.)

3 Elämänhallinta

Kokemus siitä, että voi vaikuttaa elämänsä kulkuun ja voi tehdä päätöksiä elämäänsä koskien on jokaiselle tärkeää. Elämän myönteiseksi kokemiseen vaikuttaa, ovatko tapahtumat elämässä tapahtuneet ihmisen vaikutuksesta huolimatta vai onko hän itse voinut tehdä päätöksiä ja ohjata elämänsä kulkua (Roos 1987: 64-65). Elämänhallinnan käsite liittyy opinnäytetyömme aiheeseen keskittyessämme tutkimaan lastenkodin ohjaajien mahdollisuuksia tukea jälkihuoltoon siirtymässä olevia lastenkodissa vielä asuvia nuoria, sillä nuoren itsenäistymisen kannalta kokemus elämänhallinnasta on myös tärkeä. Itsenäistynyt nuori asettaa tavoitteita ja tekee päätöksiä omiin motiiveihin ja ympäristön vaikutuksiin perustuen. Jotta nuori kykenee ohjaamaan omaa elämäänsä, suunnittelemaan tulevaisuuttaan, täytyy hänellä olla uskoa siihen, että voi hallita omaa elämäänsä. (Nurmi ym. 2014: 152-153.) Elämänhallintaa voi määritellä monella tapaa ja seuraavaksi käymme läpi muutaman käsitteen määrittelyn. Pohdimme myös, millaiseen määritelmään elämänhallinnasta päädyimme tässä opinnäytetyössä.

3.1 Elämänhallinnan määritelmä

Hämäläinen (1999: liite 1) määrittelee elämänhallinnan käsitteenä, joka kattaa sekä ihmisen itsenäisen selviytymisen ja päätöksenteon kyvyn että osallisuuden yhteiskunnan instituutioista, kuten koulutuksesta. Elämänhallinta on jokapäiväistä toimintaa ja sen avulla ihminen rakentaa parempaa arkea itselleen. Elämänhallintakyky luo edellytykset ihmiselle toimia itsenäisesti ja toteuttaa itseään. (Hämäläinen 2000: 21.) Elämänhallinta tarkoittaa myös, että ihmisellä on riittävä toimeentulo, ihmissuhteita, mahdollisuus koulutukseen ja työhön, palveluihin sekä harrastamiseen. (Hämäläinen 1999: liite 1). Hämäläisen määritelmä elämänhallinnasta on sosiaalipedagoginen ja sillä on konkreettisempi painotus arkeen ja toimintaan kuin seuraavaksi esitelty määritelmä. Elämänhallinta voidaan nähdä myös tunteena oman elämänsä toimijuudesta ja kokemuksellisena asiana.

Keltikangas-Järvisen (2008) mukaan elämänhallinta liittyy siihen, kokeeko ihminen voitavansa vaikuttaa elämäänsä liittyviin asioihin ja ajatteleeko hän itse omaavansa kontrollia elämäänsä vai onko hän olosuhteiden armoilla, sattuman ja muiden ulkoisten tekijöiden vietävissä. Myös Roos (1987: 65) määrittelee elämänhallinnan edellisen tapaan ihmisen omaksi kokemukseksi elämänsä hallittavuudesta.

Elämänhallintaa voidaan tarkastella sekä sisäisenä että ulkoisena elämänhallintana. Hämäläinen (1999: liite 1) jakaa elämänhallinnan sisäiseen ja ulkoiseen sosiaalipedagogisen viitekehyksen mukaan seuraavasti. Sisäinen elämänhallinta viittaa ihmisen kykyyn tehdä valintoja, jotka ohjaavat hänen elämäänsä myönteiseen suuntaan sekä valmiuteen selvittää itsenäisesti elämänvaiheisiinsa liittyvistä kehitystehtävistä. (Hämäläinen 1999: liite 1.) Kehitystehtäviä ovat nuoruudessa esimerkiksi koulutuksen hankkiminen, suhteiden luominen ja työelämään siirtymisen valmistautuminen (Nurmi ym. 2014: 149). Ulkoinen elämänhallinta puolestaan määrittyy ihmisen osallisuudesta esimerkiksi toimeentuloon, koulutukseen, palveluihin, ihmissuhteisiin ja harrastuksiin (Hämäläinen 1999: liite 1). Keltikangas-Järvisen (2008) taas tarkoittaa sisäisellä elämänhallinnalla sitä, että ihminen uskoo päätöksillään ja valinnoillaan pystyvän vaikuttamaan asioihin, joita hänen elämässään tapahtuu. Ulkoinen elämänhallinta tarkoittaa ihmisen uskoa siihen, että hänellä ei ole vaikutusvaltaa tapahtuviin asioihin. (Keltikangas-Järvisen 2008: 256-257.) Roos (1987) puolestaan määrittelee sisäisen elämänhallinnan tarkoittavan ihmisen sopeutumiskykyä elämän haasteellisiin olosuhteisiin kuitenkin lamaantumatta niiden vietäviksi ja näkemään elämänsä mielekkäänä. Ulkoisella elämänhallinnalla hän viittaa siihen, että ihmisen omat päätökset, tavoitteet ja suunnitelmat pääsevät toteutumaan. Toteutumiseen vaikuttavat esimerkiksi sukupuoli, koulutus ja ammatti (Roos 1987: 65-66).

Elämänhallinnan käsite voidaan siis nähdä hyvinkin arkisena ja konkreettisena asiana, kuten omasta taloudesta huolehtimisen taitona tai vanhemmista irtaantumisenä kohti itsenäistä elämää, sekä sen voi myös nähdä tunne- ja kokemusperäisenä kykynä. Tässä opinnäytetyössä painopiste on konkreettisemmassa elämänhallinnassa, itsenäistymisen näkökulmassa ja lastenkodin ohjaajien mahdollisuuksissa tukea nuoren elämänhallinnan kehittymistä. Itsenäistymisen tukemisen ja elämänhallinnan vahvistumisen tarkoituksena on luoda nuorelle mahdollisuudet kehittyä autonomiseksi toimijaksi ja selvittää itsenäisesti lastenkodissa asumisen päätyttyä jälkihuollon piiriin siirtyessään. Ja tähän nuori tarvitsee elämänhallintaa, halua ja uskoa vaikutusmahdollisuuksiinsa omassa elämässään.

3.2 Elämänhallinta nuoruudessa

Hämäläisen (1999: liite 1) mukaan elämänhallintaan kuuluu itsenäisesti elämänkaaren kehitystehtävistä selviytyminen. Kehitystehtävät nuoruudessa ovat siis esimerkiksi suhteiden luominen saman ikäisiin nuoriin, vanhemmista emotionaalisesti irtautuminen ja vastuulliseen käyttäytymiseen oppiminen. Myös koulutuksen ja ammatinvalinnan pohdinta kuuluvat nuoruuteen. Omaa elämää ohjatessaan nuori asettaa tavoitteita kehitystehtävien ratkaisemiseksi. Usko saavuttaa tavoitteet ja luotto omiin mahdollisuuksiin tukevat nuoren hyvinvointia ja tavoitteiden saavuttamista. (Nurmi 1995: 259, 268.)

Hämäläinen (2000) puhuu nuorten elämänhallinnan tukemisesta syrjäytymisen ehkäisemisenä. Avainasemassa on koulutukseen ja työelämään kiinnittyminen. Nuoren elämänhallintaa tulisi tukea kokonaisvaltaisesti puuttumalla haasteisiin jo peruskoulussa ja tukea, kun nuori tekee pitkälle elämään vaikuttavia päätöksiä, kuten koulutukseen hakemisesta tai hakematta jättämisestä. Elämänhallinnan vahvistaminen voi merkitä jonkinlaista puuttumista aikuisten taholta nuoren valintoihin. Tarkoituksena on, että nuori reflektoisi arvojaan ja elämäänsä. (Hämäläinen 2000: 22, 33–39.) Omien arvojen ja valintojen tarkastelu on tärkeää, sillä nuoret eivät ole aina tietoisia, siitä mikä omiin ratkaisuihin vaikuttaa. Esimerkiksi nuoren itselleen asettamat tavoitteet voivat pohjautua ikätoveireilta tai vanhemmilta saatuihin malleihin, eivätkä näin ole nuoren omia, yksilöllisesti ja rationaalisesti pohdittuja. (Nurmi 1995: 267.)

Nuoruusaika on siirtymiä, muutoksia koulutuksessa, työllistymisessä, asumisessa ja vapaa-ajassa. Siirtymät ovat esimerkiksi muutoksia käyttäytymisessä, kuten päihteiden kokeileminen, tai peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen jatkamista tai lapsuudenkodista pois muuttaminen. Aikuistumisessa ja siirtymien läpikäymisessä on kyse elämänhallinnan lisääntymisestä ja sitä tuetaan, ohjataan sekä kontrolloidaan erilaisten instituutioiden toimesta. (Aaltonen & Heikkinen 2013: 198.)

4 Lastensuojelu

4.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain tarkoitus on taata lapselle oikeus kasvuun turvallisessa ympäristössä, oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä oikeus erityiseen suojeluun. Lapsen vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava heitä kasvatustehtävässään. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 1, § 2). Lailla turvataan lapsen kasvua ja kehitystä silloin, kun hänen vanhempansa syystä tai toisesta eivät kykene lapsesta huolehtimaan. Vaikka Suomessa kattavien neuvolapalveluiden sekä päivähoito- ja koulujärjestelmän avulla voivat vanhemmat saada tukea, järjestelyt eivät aina riitä ja tarvitaan erikoistuneempia keinoja perheen tukemiseen. Lastensuojelu on paljon laajempaa ja monimuotoisempaa kuin vain huostaanotto, joka usein on näkyvin toimenpide lastensuojelussa.

Lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä on tehnyt palvelutarpeen arvioinnin ja sen perusteella lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat lapsen terveyttä ja kehitystä tai lapsi vaarantaa terveyttään ja kehitystään käyttäytymisellään ja tilanteessa tarvitaan lastensuojelulain piirissä olevia palveluja ja tukitoimia. Asiakkuus voi alkaa myös ennen palvelutarpeen arvion valmistumista, jos lapsi tarvitsee kiireellisiä toimia turvallisuutensa takaamiseksi. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 27.) Tieto lastensuojelun tarpeesta tulee huoltajan tai 12 vuotta täyttäneen lapsen hakemuksesta, lastensuojeluilmoituksesta tai muun palvelun yhteydessä huomatuista lastensuojelun tarpeista (Räty 2015: 253). Kun tarve lastensuojelulle on todettu, ryhdytään avohuollon tukitoimiin. Avohuollon tukitoimilla edistetään ja tuetaan lapsen kehitystä sekä tuetaan huoltajia heidän kasvatuskyvyssä ja -mahdollisuuksissa. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 34.) Avohuollon aikana lapsi asuu pääsääntöisesti kotonaan tai lapsi voidaan sijoittaa huoltajansa kanssa tai yksin kodin ulkopuolelle. Kun sijoitus tehdään avohuollon tukitoimena, esimerkiksi lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle perhehoitoon, sijoitus perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja huoltajalla säilyvät oikeudet huollettavaansa sijoituksen aikana. (Taskinen 2010: 16, 72–73.) Jos avohuollon tukitoimet eivät riitä lapsen tilanteen parantamiseksi, lapsen käyttäytymisen tai kasvu ympäristön laissa mainitut puutteet ja kriteerit täyttyvät ja sijaishuolto sekä huostaanotto ovat lapsen edun mukaisia, voidaan lapsi ottaa huostaan hänen kasvunsa ja kehityksensä turvaamiseksi (Lastensuojelulaki 417/2007, § 40).

Lapsi on otettava huostaan, jos hänen huolenpidossaan tai kasvuympäristössään on vakavia uhkia, jotka vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai, jos lapsi itse vaarantaa terveytensä ja kehityksensä. Edellytyksenä on myös, että avohuollon toimenpiteet eivät olisi sopivia tai ovat osoittautuneet riittämättömiksi. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 40.) Rätty (2015) avaa lastensuojelulakia ja sen soveltamista käsittelevässä kirjassaan huostaanoton perusteita. Vakavat uhat ja puutteet lapsen kasvuympäristössä voivat tarkoittaa esimerkiksi vanhempien päihdeongelmaa, välinpitämättömyyttä huolenpidossa tai vanhempien keskinäisiä riitaisuuksia. Lapsen oma käytös huostaanoton perusteena voi tarkoittaa esimerkiksi päihteiden käyttämistä, rikollista toimintaa tai koulunkäynnin laiminlyömistä. Pitää muistaa, että lapsen käyttäytymisen taustalla voi olla esimerkiksi kodin olosuhteissa olevat puutteet ja tilanteesta tehdään kokonaisvaltainen arvio. Huostaanottopäätöksen arviointiin vaikuttavat myös tapauksen luonne, lapsen kehitysaste sekä vanhempien suhtautuminen asiaan. Lapsen yksittäinen teko ei aina täytä huostaanoton edellytyksiä. (Rätty 2015: 360–361, 364, 366.) Kun kyseessä on suostumukseen perustuva huostaanotto, päätöksen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän esityksen perusteella tekee johtava sosiaalihuollon viranhaltija. Jos lapsi, 12 vuotta täyttänyt, tai hänen huoltajansa vastustavat huostaanottoa, päätöksen tekee hallinto-oikeus. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 43.)

4.2 Sijoitus lastenkotiin

Kun lapsi otetaan huostaan, hänet voidaan sijoittaa esimerkiksi perhekotiin, koulukotiin tai lastenkotiin. Sijaishuoltopaikkaa valitessa tulee kiinnittää huomiota erityisesti huostaanoton perusteisiin, lapsen tarpeisiin, lapsen läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen (Lastensuojelulaki 417/2007 § 50). Taskinen (2010) tarkentaa, että lapsen elämään liittyviä voimavaroja ja suojaavia tekijöitä sekä riskejä tulisi punnita sijoituspaikkaa valitessa. Sijaishuoltopaikan toimintatapojen tulisi tukea lasta ja mahdollistaa lapsen voimavarojen kasvun. Myös lapsen erityistarpeet, sijoituspaikan etäisyys lapsen läheisiin ja sijoituspaikan pysyvyyteen tulee kiinnittää huomiota. (Taskinen 2010: 125.)

Lapsi pyritään sijoittamaan ensisijaisesti perhehoitoon tai muualle kuin lastensuojelulaitokseen (Lastensuojelulaki 417/2007, § 50). Perhehoidolla tarkoitetaan sijaiskotia, jossa perhehoitaja ja lapsi asuvat samassa kodissa tai ammatillista perhekotia, joka on sijais-

kodin ja laitoksen välimaastoon sijoittuva sijaishuoltopaikka. Lastensuojelulaitokseen sijoitetaan erityisosaamista edellyttäviä lapsia ja nuoria, joiden sijoittaminen perhehoitoon ei ole mahdollista vaikeahoitoisuuden vuoksi. (Saastamoinen 2010: 9, 11.) Vuonna 2017 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli 17 956, joista 38% oli sijoitettuna laitokseen, 42% perhehoitoon ja 11% ammatilliseen perhekotiin (Lastensuojelu 2017).

Lastenkodissa työntekijät huolehtivat lasten ja nuorten arjesta ja mahdollistavat turvallisen aikuisen läsnäolon lasten ja nuorten elämässä. Arki lastenkodissa pyritään pitämään säännöllisenä ja kodinomaisena. Rutiinit tuovat turvallisuutta ja ennustettavuutta lasten elämään, joka ei välttämättä ole ollut mahdollista vanhemman kanssa asuessa. Lastenkodissa lapselle nimetään usein omahoitaja, joka vastaa lapsen asioista pääasiallisesti ja tuntee tämän tutustumalla lapsen elämään kokonaisvaltaisesti. Laitoksessa asuessaan lapsi saa pitää yhteyttä vanhempiinsa ja läheisiinsä ja sitä tuetaan työntekijöiden toimesta. Perheiden kanssa tehdään yhteistyötä ja varmistetaan lapsen edun mukainen kasvatusta ja hoito. (Lastensuojelun käsikirja n.d.)

4.3 Siirtymä jälkihuoltoon

Jälkihuolto on järjestettävä jokaiselle lapselle tai nuorelle sijaishuollon sekä yli puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimenpiteenä tehdyn sijoituksen jälkeen. Jälkihuoltoa järjestää pääasiassa kunta, ja velvollisuus siihen loppuu, kun nuori täyttää 21. (Lastensuojelulaki 417/2007, § 75.) Jälkihuolto on lapselle tai nuorelle vapaaehtoinen, mutta kunnalle se on pakollista. Jos lapsi/nuori aluksi kieltäytyy jälkihuollosta, on hänellä mahdollisuus palata tuen piiriin aina 21 ikävuoteen asti. (Laaksonen 2004: 12.)

Jälkihuollon tavoitteena on joko saattaa lapsi takaisin kotiinsa tai ohjata nuori itsenäiseen elämään. Jälkihuolto tukee nuoren siirtymää omillaan toimeen tulevaksi aikuiseksi ja auttaa sosiaalisen verkoston rakentamisessa. (Taskinen 2010: 151.) Jälkihuoltoon siirtyvälle tehdään jälkihuoltosuunnitelma, josta sosiaalityöntekijä huolehtii. Jälkihuolto voi tarjota tukea esimerkiksi asumiseen, opintoihin, harrastuksiin ja työllistymiseen. Jälkihuolto pitää myös huolen siitä, että nuori saa tarpeeksi neuvontaa ja ohjausta arjen pyörittämiseen sekä apua omien voimavarojen löytämiseen ja tulevaisuuden suunnitteluun. (Lastensuojelun käsikirja 2017.)

Jotta nuori osaa valmistautua tulevaan, on jälkihuolto otettava puheeksi jo sijaishuolto-paikassa ikätasonsa mukaisesti ja ymmärrettävällä kielellä. On tärkeää, että lapsi saa matkaansa tietoa omasta menneisyydestä tai historiasta, sillä tästä vastaa yleensä vanhemmat, jotka eivät välttämättä tiedä sijaishuollossa olevan lapsen elämäkulusta. Näin jälkihuoltoon lähtevä voi rakentaa itselleen muistoja lapsuudestaan. (Laaksonen 2004: 24-25.)

Sijaishuolto paikan tehtävä on kartoittaa nuoren lähiverkostoa. Lähiverkoston merkitys itsenäistymisessä on suuri. Verkoston kanssa työskentely on lapsen edun mukaista koko lastensuojeluasiakkuuden ajan. (Laaksonen 2004: 43,47.) Jälkihuolto on tärkeää etenkin siksi, ettei sijaishuollossa tehty mahdollisesti jopa vuosien työ lopu yhtäkkiä ja valu hukkaan (Laaksonen 2004: 11).

4.4 Sijaishuollon erityisyksikkö

Yhteistyötahomme yksityinen lastenkoti koostuu kahdesta osastosta: lasten erityisyksiköstä sekä nuorten erityisyksiköstä. Haastattelemamme ohjaajat ovat nuorten erityisyksikön puolelta, sillä he ovat enemmän tekemisissä itsenäistymisikäisten nuorten kanssa.

Nuorten erityisyksikkö pyrkii kehittämään oma-aloitteellisuutta, vastuullisuutta sekä itsenäistymiseen liittyviä taitoja aikuisten osaavalla tuella. Jokaista nuorta ohjataan ja tuetaan kohti itsenäistä elämää. Nuorten erityisyksikkö on hyvä varsinkin niille, jotka ovat aiemmin olleet lasten erityisyksikössä ja kuntoutuneetkin osittain, mutta tarvitsevat edelleen aikuisen tukea ja ohjausta.

Koska lastenkoti on erityisyksikkö, on vakituisia työntekijöitä yhdeksän kummallakin osastolla. Tämä mahdollistaa omahoitajuuden ja laadukkaan sijaishuollon. Ohjaajat ovat pääasiassa suorittaneet sosiaali- tai terveysalan tutkinnon. Lastenkodissa korostetaan omahoitajasuhteen luomista. Omahoitajuudella tarkoitetaan aikuista, joka erityisesti on perehtynyt lapsen asioihin ja tarjoaa huolenpitoa, turvaa sekä jatkuvuutta. Jokaiselle lapselle määrätään kaksi omahoitajaa. Tämän erityisyksikön työntekijöiden osaaminen perustuu lapsen problematiikan ymmärtämiseen ja kiintymyssuhdekoulutuksien painottamiseen. Heidän tukenaan ovat työnohjaukset ja psykiatriset konsultaatiot.

Jokaisella nuorella on oma huone. Tavoitteena on asua ensiksi keskikerroksessa lähellä aikuisia ja yhteisiä oleskelutiloja. Alakerrassa on asumisharjoittelu ja itsenäistymisyksikkö kolmelle nuorelle, josta löytyy yhteiset keittiö- ja oleskeluhuonetilat. Nuorten erityisyksikössä on hieman alle kymmenen asiakaspaikkaa. Nuorten siirtyvät lasten puolelta usein nuorten puolelle yläasteikäisinä. Nuorten erityisyksikköön voidaan tulla myös suoraan asumisharjoitteluun tai jälkihuoltoon. Tilat ovat kodinomaiset ja lähellä palveluja. Lastenkoti on koti monelle lapselle ja nuorelle, jonka vuoksi emme ilmoita lastenkodin nimeä tai internetsivuja tässä opinnäytetyössä.

5 Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Valitsimme laadullisen tutkimuksen, koska olemme kiinnostuneita lastenkodin työntekijöiden omista näkemyksistä ja kokemuksista aiheeseemme liittyen. Laadullisessa tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu yksittäisiin tapauksiin ja ilmiötä tarkastellaan subjektiivisesta näkökulmasta (Puusa & Juuti 2011: 47). Laadullinen tutkimus sopii tutkimusmenetelmäksi, kun ilmiöstä ei ole saatavilla vielä paljon tutkittua tietoa (Kananen 2015: 70). Tekemämme taustatyön perusteella, tulimme siihen tulokseen, ettei tutkimastamme aiheesta löydy laajasti tutkittua materiaalia. Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään ja kuvaamaan ilmiötä sekä sopii erilaisten prosessien avaamiseen (Kananen 2015: 70). Tutkimuksemme liittyy nuorten itsenäistymisprosessiin, johon on perusteltua käyttää tutkimusmenetelmänä laadullista tutkimusta.

Metsämuurosen (2006) mukaan laadullinen tutkimus soveltuu menetelmäksi, kun kiinnostus on tapahtumien yksityiskohtaisissa rakenteissa yleistämisen sijaan. Se soveltuu myös tilanteisiin, joissa halutaan saada tietoa yksittäisten toimijoiden merkityksestä tiettyihin tapahtumiin. (Metsämuuronen 2006, 88.) Opinnäytetyössämme tutkimme tietyn lastenkodin ohjaajien kokemuksia nuorten itsenäistymisestä ja elämänhallinnasta, jolloin olemme kiinnostuneita heidän kokemuksistaan, emme tutkimuksessamme hae yleistettäviä vastauksia. Mahdolliset yleistyksiset laadullisessa tutkimuksessa tehdään aineistosta tehtävän tulkinnan perusteella (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Yksittäiset toimijat tutkimuksessamme ovat lastenkodin ohjaajat, joiden toiminnan vaikutuksia haluamme selvittää, miten ohjaajat voivat tukea nuoria itsenäistymisprosessissa ja elämänhallinnan kehittämisessä.

5.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössämme tutkimme lastenkodin ohjaajien kokemuksia nuoren itsenäistymisestä ennen sijaishuoltoon siirtymistä. Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössämme on kaksi: 1. Miten nuoren itsenäistymistä ja elämänhallintaa tuetaan lastenkodissa? ja 2. Millaisia kokemuksia lastenkodin ohjaajilla on nuoren itsenäistymisestä ja elämänhallinnasta? Haluamme siis selvittää mitä lastenkodissa tehdään ja miten toimitaan nuoren itsenäistymisen ja elämänhallinnan tukemiseksi.

5.2 Aineistonkeruu

Laadullisessa tutkimuksessa käytettäviä tyypillisiä tutkimusmetodeja ovat havainnointi, tekstianalyysi ja haastattelu (Metsämuuronen 2006: 88). Valitsimme aineiston keruun menetelmäksi haastattelun, sillä halusimme valita tutkimukseemme henkilöitä, joilla on kokemusta tutkimastamme aiheesta ja päästä haastattelun kautta keskustelemaan aiheesta. Tekemämme haastattelu on teemahaastattelu. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan ennalta valittuihin teemoihin. Haastattelu etenee teemojen puitteissa heräävässä keskustelussa. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 48.) Teemahaastattelussa haastattelija ei käytä tarkkaan muotoiltuja kysymyksiä, vaan määrittää haastattelussa käsiteltävät teemat (Hyvärinen 2017: 21). Haastatteluamme valitsimme kolme teemaa, joiden avulla pyrimme saamaan tutkimuskysymyksiimme vastauksen. Teemamme olivat lastenkodissa asuvien nuorten itsenäistyminen, lastenkodissa asuvien nuorten elämänhallinta ja ohjaajan omat kokemukset edellä olevista aiheista (liite 1). Haastattelussa käytettyjen teemojen tulee perustua pääasiassa teoriaan eli siihen, mitä aiheesta tiedetään jo (Puusa & Juuti 2011: 82). Tutustuimme ennen haastattelun tekemistä tutkimuksemme aiheeseen liittyviin käsitteisiin ja teoriaan, lastensuojeluun, lastenkotiin, nuoruuteen, itsenäistymiseen ja elämänhallintaan.

Itsenäistymisen teeman valitsimme siksi, koska se on yksi opinnäytetyömme pääteorioista. Itsenäistyminen on osa nuoruuden kehitystehtäviä. Tällöin nuori irrottautuu vanhemmista ja lapsuuden uskomuksista. Kiintymyssuhteet muuttuvat, mutta ne eivät katkea (Sinkkonen 2010: 50, 85). Tämän vuoksi on perusteltua pohtia sitä, miten nuorta valmistetaan siihen, kun nuori poistuu lastenkodista. Nuori on kuitenkin mahdollisesti,

hieman sijoitusajasta riippuen, muodostanut kiintymyssuhdetta johonkin laitoksen aikuiseen. Itsenäistymiseen kuuluu muun muassa taloudellinen riippumattomuus, omilleen muuttaminen sekä työelämään kiinnittyminen (Ranta 2012). Siksi selvitimme haastattelussa, kuinka nuorta valmistetaan hoitamaan omaa arkeaan.

Valitsimme elämänhallinnan toiseksi teemaksemme, sillä se linkittyy vahvasti itsenäistymiseen. Elämänhallinta luo pohjaa itsenäiselle toiminnalle (Hämäläinen 2000: 21). Siksi halusimme selvittää nuoren vaikuttamisen mahdollisuuksia omaan elämäänsä liittyen. Elämänhallinnan teeman yhteydessä kartoitimme myös nuoren tavoitteiden asettelua ja siinä ohjaajan merkitystä. Selvitimme myös, miten lastenkodissa asuessaan nuoren sosiaalista verkostoa tuetaan ja ylläpidetään.

Toisen tutkimuskysymyksen on tarkoitus selvittää ohjaajien kokemuksia, jota päätimme kysyä suoraan ja valikoitui siksi kolmanneksi teemaksi. Apukysymysten kautta selvitimme, missä itsenäistyvät nuoret tarvitsevat eniten apua, ja mikä usein onnistuu parhaiten. Selvitimme ohjaajien mielipidettä myös siitä, mikä heidän mielestään on merkittävinä koko prosessissa. Kysyimme myös sitä, millaisia mahdollisia menetelmiä itsenäistymisprosessin tukemisessa käytetään.

5.3 Opinnäytetyön tutkimuksen kulku

Aloitimme haastatteluprosessin ottamalla ensimmäisenä yhteyttä lastenkotiin, jossa suunnittelimme tekevämme haastattelun. Solmimme lastenkodin kanssa vapaamuotoisen tutkimusluvan. Ennen virallista haastattelupäivää harjoittelimme haastattelun äänittämistä. Koehaastattelussa haastattelimme lastensuojelutyöhön perehtynyttä opiskelijaa. Tässä haastattelussa kiinnitimme huomiota siihen, kuuluuko ääni mikissä hyvin ja onko haastattelun teemat ymmärrettävissä. Sovimme myös, kumpi haastattelee mitkäkin teemat, päälle puhumisen estämiseksi. Koehaastattelun tulokset tuhottiin.

Haastattelut tapahtuivat lastenkodilla, hiljaisessa ja ärsykeettömässä tilassa. Laitoimme nojatuolit piiriin, jotta haastateltava tuntisi olonsa mukavaksi. Haastattelimme yhden ohjaajan kerrallaan. Aloitimme itsemme esittelyllä, jonka jälkeen kysyimme luvan äänittämiseen. Haastattelimme puhelimien äänitysovelluksen avulla, toinen nauhoitti koko haastattelun putkeen ja toinen nauhoitti teeman kerrallaan, litteroinnin helpottamiseksi.

Haastattelu toteutettiin harjoitellun mukaisesti, kysyimme kysymykset vuorotellen ja autimme apukysymyksillä, jos tarve vaati. Vaihdoin teeman silloin, kun keskustelu hyytyi luonnollisesti ja apukysymykset olivat kysytyt. Avasimme itsenäistymistä ja elämänhallintaa käsittelevien teemojen kohdalla, mitä käsitteillä tarkoitamme, jotta haastateltavilla olisi selkeää mistä teemassa oli kyse. Lopetimme haastattelun kiitokseen ja annoimme jokaiselle haastatellulle kiitokseksi suklaarasiat. Haastatteluaineisto tuhottiin aineiston analysoinnin jälkeen.

5.4 Aineiston analysointi

Käytimme haastatteluaineistomme analysoimiseen teemoittelua. Teemoittelu on sopiva tapa analysoida teemahaastattelusta kertynyttä aineistoa, sillä aineistosta on mahdollista löytää jo olemassa olevat teemat (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Litteroimme aineiston ja jaoin aineistoa haastattelun teemojen mukaisesti. Koodasimme aineistosta korostuvia ja toistuvia asioita. Koodauksessa merkitään aineistoon tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia asioita, joka selkeyttää sen sisältöä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Koodauksessa huomasimme esimerkiksi rahan käyttöön, kotitöihin ja vastuuttamiseen liittyvien asioiden korostuvan ja toistuvan haastateltavien puheissa. Koodauksen avulla selvitimme myös, mitkä asiat yhdistivät ja erottivat myös haastateltuja. Teemoittelussa tutkimusaineistosta kootaan kunkin teeman alle ne kohdat, joissa kyseistä teemaa käsitellään (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Kokosimme aineistostamme samaan teemaan liittyvät asiat yhteen ja teimme niistä yhteenvedon. Vertasimme myös analysoimisessa esiin nousseita aiheita teoriaan ja miten käytännössä teoria näyttäytyi tutkimusaineistossamme.

6 Opinnäytetyön tutkimuksen tulokset

6.1 Itsenäistyminen

Haastatellut kertoivat, kuinka lastenkodissa itsenäistymispuhe aloitetaan jo muutama vuosi aikaisemmin ennen täysi-ikäistymistä. Se pidetään puheissa koko loppusijoituksen ajan. Nuoren täyttäessä 17 vuotta, jälkihuoltotyöntekijät tulevat mukaan työskentelyyn ja itsenäistymisprosessi aloitetaan kunnolla myös sosiaalitoimen puolesta.

”kyllähän meillä niinku jo ihan asiakassuunnitelmanneuvotteluissa sosiaalityöntekijän kanssa ruvetaan puhua siinä 15 ikävuoden korvilla, ruvetaan puhumaan näistä asioista aika paljon ja sitten vähä jo sovitaankin niitä asioita” V1

Haastattelussa selvisi, että nuoria vastuutetaan esimerkiksi antamalla rahaa pieniin kauppareissuihin ja jakamalla keittiövuoroja. Lastenkodissa on myös erillinen itsenäistyvien nuorten keittiö, jossa voidaan harjoitella esimerkiksi itsenäistä ruoanlaittoa. Ongelmalliseksi haastattelussa nimettiin se, että jos nuorelle on annettu rahaa omaa elämistä ja ruoanlaittoa varten ja nuori tuhlaa rahat, saa hän aina ruokaa lastenkodilta. Tällöin itsenäisen rahankäytön harjoittelun tarkoitus menee hukkaan. Itsenäistyminen aloitetaan asteittain ja nuoren kykyjä ja valmiuksia tarkastellaan jatkuvasti. Haasteita itsenäistymiseen voi tuoda myös se, että nuoret eivät ole henkisesti riittävän kypsiä ikätasolle normaaliin itsenäistymisen harjoitteluun. Mitään suoraa mallia itsenäistymisen harjoitteluun ei ole, sillä nuorten ongelmat eroavat toisistaan paljon.

”monen nuoren kohalla maksettu esimerkiksi jonkun näköstä ruokarahaa tai hygieniarahaa, käy itse hakemas kaupasta sitte - sovittaa vaikka esim alkuun, et iltapalan hoitaa itse tai jotenkin näin” V1

Lastenkodissa ylläpidetään yhteyksiä perheeseen sekä kannustetaan ja tuetaan kaverisuhteisiin. Jokainen haastateltu myös korosti sitä, että pois muuttaneet nuoret ovat aina tervetulleita kahville ja syömään sekä apua annetaan kaikessa missä pystytään. Haastateltu huomautti siitä, että yleensä nuorella on mahdollisuus palata kotiin ja vanhemmat auttavat, jos tulee tiukka tilanne esimerkiksi rahallisesti. Sijaishuollosta poistuneella nuorella tällaista mahdollisuutta ei välttämättä ole.

6.2 Elämänhallinta

Haastateltujen mukaan lastenkodin nuorten elämänhallinnassa on huomattavia eroja. Haastatellut mainitsevat siitä, että nuorilla saattaa olla kehityksen viivästymää, joka vaikuttaa siihen, että joidenkin nuorten on vaikea ymmärtää omaa etuaan pitkällä tähtäimellä. Nuoren oma motivaatio nähdään avainasiana elämänhallinnassa ja itsenäistymisessä. Hyvin motivoitunut nuori esimerkiksi voi haluta opetella kodinhoidollisia töitä, jotta pärjää sitten omassa kodissa. Toinen nuori, vähemmän motivoitunut, ei sitten tekisi millään vastaavaa. Nuorta voidaan tukea, auttaa ja opastaa ohjaajien taholta tiettyyn pisteeseen asti, mutta lopussa vastuu on kuitenkin nuorella.

“sellasta niinkun sen nuoren täytyy ite oivaltaa jotain että tavallaan tapahtuu jotain sellasta niinkun hedelmällistä, tavallaan nuori on ite lähtökohtaisesti motivoitunut siihen itsenäistymiseen niinku tällä tavalla, et mä en voi hirveesti pakottaa sitä, et sun pitää opetella laittaa tiskikone päälle, jos sitä ei kiinnosta yhtään” V1

Lastenkodin ohjaajat tukevat nuorta päätöksentekoon esimerkiksi koulutuspaikan valinnassa. Jos nuori ei tiedä, mitä haluaa, on ohjaajan tehtävä auttaa nuorta löytämään hänen omat vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet. Lastenkodissa tuetaan nuoren omia valintoja ja kannustetaan niihin. Ohjaajat kuitenkin tuovat päätöksiin realismia: jos nuoren on ollut vaikea matkustaa kouluun kilometrin päähän, arvioidaan onko järkevää lähteä jatkokoulutuspaikkaan esimerkiksi 30 kilometrin päähän.

“Jos on esimerkiksi hankaluuksia jo peruskoulun ysillä selviytyä yheksäks kouluun tommosen kahen kilometrin matkan ni et miten sitte ammattikoulussa pystyy selviytyä sama tyyppi vaikka (toiseen kaupunkiin). Matkoihin menee tota yli tunti päivässä ja tota täysmittasia päiviä, et arvioidaan sit sitä kuormittavuutta miten se tulee.” V2

Eräs haastatelluista nosti esille tärkeän asian, että tiedon puute saattaa olla nuoren esteenä tehdä omia päätöksiä. Sen takia on tärkeää muistaa opastaa ja antaa tietoa esimerkiksi pankki- ja talousasioihin liittyen.

Lastenkodissa perhetyö on osa työnkuvaa. Perhetyön avulla pyritään ylläpitämään nuoren suhteita perheenjäseniin. Vanhemmat otetaan mukaan palaveriin ja heidän kanssaan pidetään yhteyttä jatkuvasti. Nuoria kannustetaan hankkimaan kavereita ja tuetaan nuorta ylläpitämään niitä suhteita. Yhdessä nuoren kanssa kartoitetaan ne itselle tärkeät henkilöt ja näin saadaan kokonaiskuvaa tukiverkostosta.

6.3 Ohjaajien kokemukset

Haastattelun viimeinen teema oli ohjaajien omat kokemukset, sillä se oli toinen tutkimuskysymyksemme. Haastattelussa selvisi, että se mikä vaikuttaa paljon nuoren itsenäistymisen ja elämänhallinnan toteutumiseen, on aika. Jos työskentelyaikaa on vain muutama vuosi sijoituksen lyhydestä johtuen, ei välttämättä päästä niin hyviin tuloksiin kuin nuorten kanssa, jotka ovat olleet sijoitettuna jo useamman vuoden. Jokainen nuori tulee lastenkotiin erilaisilla eväillä. Itsenäistymisen ja elämänhallinnan toteutuminen on myös laajalti kiinni siitä, millaisia haasteita ja kehittämiskohteita nuorella on.

Haastatellut ohjaajat kuitenkin kehuvat lastenkodin resursseja: itsenäistyvien keittiö ja hyvin mitoitettu henkilöstö ovat eduksi nuorten itsenäisen elämän harjoittelulle. Ongelmaksi ennemminkin koituu se, että harva nuori on kykeneväinen käyttämään täysin näitä resursseja. Ohjaajien kesken on koettu hyväksi se, että lasten erityisyksiköstä siirrytään yläkouluiässä nuorten puolelle. Tällöin nuori on saanut jo hyvän pohjan perusasioihin, kuten hygieniasta huolehtimiseen ja huoneen siivoamiseen.

Itsenäistymisen ja elämänhallinnan toteutumisessa on siis paljon eroja nuorten välillä. Toiset lähtevät hyvin eväin, toiset taas vähän heikommilla. Joidenkin nuorten kohdalla on keskityttävä siihen, että mitkä ovat minimitaidot arjesta selviytymiseen. Haastatelluista nousee myös huoli siitä, että nuoret eivät välttämättä ole valmiita muuttamaan omilleen vielä 18-vuotiaina, ja välillä onkin tuntunut jopa haikkealta päästää nuori maailmalle, sillä tämän pärjäämisestä ei ole takuita. Ohjaajien tukena on myös Umbrella -työkirja, joka sisältää erilaisia itsenäistymiseen ja itsenäiseen elämään liittyviä käytännön kysymyksiä ja tehtäviä.

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lastenkodin ohjaajien näkökulmasta, miten nuoren itsenäistymistä ja elämänhallintaa tuetaan lastenkodissa ja millaisia kokemuksia ohjaajilla on nuoren itsenäistymisestä ja elämänhallinnasta. Teoriapohja opin-

näytetyön tutkimukselle koostui nuoruudesta, nuorten itsenäistymisestä ja elämänhallinnasta. Lastensuojelu ja sijaishuolto olivat oleellinen osa opinnäytetyön aihepiiriä, joten teoriaosuudessa avattiin lastensuojelulakia ja lastensuojelun toimenpiteitä. Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruu menetelmänä käytettiin haastattelua. Haastattelut tehtiin teemahaastatteluina, joissa haastateltavina oli kolme lastenkodin ohjaajaa, jotka työskentelivät itsenäistyvien nuorten kanssa. Haastatteluaineisto analysoitiin teemoittelua hyödyntäen.

Itsenäistyminen vaatii aikaa. Liian nopea itsenäistyminen johtaa ongelmiin aikuisiällä (Sinkkonen 2010: 63-64). Lastenkodissa, jossa opinnäytetyön tutkimus toteutettiin, tämä oli huomioitu siten, että itsenäistymispuhe aloitettiin jo paljon ennen täysi-ikäisyyden saavuttamista. Itsenäistymisen harjoittelu käytännössä aloitettiin heti, kun nuoren kyvyt olivat siihen riittävät. Opinnäytetyön tutkimusta varten haastatellut lastenkodin ohjaajat toivat esille myös huolta, että nuoret eivät olleet välttämättä valmiita muuttamaan omilleen vielä 18 vuotiaina. Ohjaajat kokivat, että joidenkin nuorten kohdalla minimitaidot arjen tehtävissä selviytymiseen ovat joissain tilanteissa hyväksyttävä. Sijaishuollossa itsenäistyminen ja itsenäisen elämän aloittaminen lastenkodissa asumisen jälkeen asettavat erilaisia haasteita kuin sellaisille nuorille, jotka ovat kasvaneet ja itsenäistyneet kotonaan.

Vastuunottoa harjoitellaan lastenkodissa antamalla nuorille vastuuta esimerkiksi antamalla omaa rahaa kaupassakäyntiin ja jakamalla vastuita kotitöistä. Sijaishuollon aikana nuorilla täytyy olla mahdollisuus itse harjoitella kotitöitä ja oikean rahan käyttöä. Lastenkodin ohjaajat kertoivat nuoren vastuun kantamiseen liittyvän myös nuoren motivaatio opetella vastuunottoa. Ohjaajat voivat tukea ja kannustaa nuorta, mutta nuoren omalla asenteella ja motivaatiolla on suuri merkitys lopputuloksen kannalta.

Opinnäytetyön tutkimuksen tuloksissa tuli ilmi, että nuoria tuetaan sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen, niin nuoren perheeseen kuin kavereihin. Lastenkodin ohjaajat kartoittavat yhdessä nuoren tukiverkoston. Itsenäistyessään nuori tarvitsee ympärilleen turvallisia ihmisiä eikä itsenäistyminen merkitse kiintymyssuhteiden katkeamista (Sinkkonen 2010: 85). Myös elämänhallinnan kannalta kyky luoda ja ylläpitää ihmissuhteita on tärkeää (Hämäläinen 1999: liite 1). Tämän vuoksi perhetyö on myös osa lastenkodin ohjaajien työnkuva. On tärkeää ylläpitää tai luoda suhteita nuoren lähipiiriin jo sijoituksen aikana, jos se on nuoren hyvinvoinnin kannalta suotuisaa. Lastenkodin oh-

jaajat painottivat haastatteluissa, että lastenkodista pois muuttanut nuori on aina terve-tullut tapaamaan entisiä ohjaajiaan ja viettämään aikaa lastenkodille. Pitämällä ovet avoinna lastenkodin entisille nuorille, nuorilla on mahdollisuus kääntyä jo tuntemiensa aikuisten puoleen siirtyessään muiden palvelujen piiriin. Toki lastenkodin ohjaajilla ei välttämättä ole aikaa enää tukea jo pois muuttaneita nuoria niin paljon kuin nuoret saat-taisivat tukea tarvita, sillä heidän pääasiallinen tehtävänsä on huolehtia lastenkodissa nykyhetkellä asuvista lapsista ja nuorista.

Lastenkodin ohjaajien kokemusten mukaan itsenäistyminen on yksilöllistä ja siihen vai-kuttavat nuoren motivaatio ja valmiudet sekä sijoitusajan pituus, muutaman vuoden si-joitussajan kuluessa ei päästä välttämättä samanlaisiin tuloksiin itsenäistymisen ja elä-mänhallinnan kehittymisen kannalta kuin pidemmän ajan kanssa. Ohjaajien kokemuk-sien mukaan nuorten itsenäistymisessä ja elämänhallinnassa on eroja, toisten valmiudet itsenäiseen elämään ovat vahvempia kuin toisten.

8 Pohdinta

Tässä opinnäytetyössä on käytetty useita eri lähteitä ja ne on merkitty asiaan kuuluvalla tavalla. Luotettavan työstä tekee myös se, että tutkimus pohjautuu teoriaan, joka perus-tuu asianmukaisiin lähteisiin. Tutkimustuloksia on käsitelty huolellisesti ja tutkittavien yk-sityisyyttä kunnioittaen. Solmimme tutkimusluvan, jotta kaikilla osapuolilla olisi selvyys, mihin ja miten haastattelumateriaaleja käytettiin. Ilkka Niiniluodon (2002) mukaan tietee-lisyyden tunnusmerkkejä ovat objektiivisuus, kriittisyys, autonomisuus ja edistyvyys. Tässä työssä objektiivisuus näkyy siinä, että tieto on hankittu suoraan haastattelulla vä-littömässä vuorovaikutuksessa. Tutkimustulosten kriittisyyttä on noudatettu siten, että kysymykset haastattelussa asetettiin neutraaleiksi, jotta haastattelijoiden mielipiteet ei-vät ohjaa keskustelua.

Tiedonkeruutavaksi on valittu teemahaastattelu, jotta tietoa voidaan saada laajemmin kuin rajatuilla kysymyksillä. Haastattelu äänitettiin, sillä näin pystyimme tekemään tar-kempaa tutkimusta, kun tulokset eivät olleet muistinvaraisia. Tutkimusmenetelmien hal-litseminen tuottaa luotettavampaa informaatiota (Pietarinen 2002: 65). Ennen varsinaista

haastattelua teimme koehaastattelun, jotta pystyimme selvittämään, saammeko valituilla kysymyksillä vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Tällä tavalla saimme lisättyä opinnäytetyömme tutkimuksen luotettavuutta.

Toinen tämän opinnäytetyön tekijöistä tunsivat tutkittavat. Tässä tapauksessa jäimme miettimään, olisiko haastattelu pysynyt tiukemmin asiassa, jos molemmat haastattelijat olisivat olleet haastatelluille vieraampia. Tulokset olisivat saattaneet olla erilaisia, jos haastattelijat olisivat olleet molemmat joko tuttuja tai tuntemattomia haastateltaville. Tutkijoiden omat maailmankuvat ja käsitykset ovat voineet vaikuttaa tulosten tulkintaan.

Opinnäytetyömme tutkimuksen tuloksien luotettavuutta olisi lisännyt laajempi haastattelumateriaali. Nämä tulokset koskevat vain yhtä lastensuojeluyksikköä. Tulosten pätevyyttä lisäisi haastattelut useammassa eri lastensuojelun yksikössä, joissa ohjaajat työskentelevät myös nuorten itsenäistymisen kanssa. Vahvistimme reliabiliteettia sillä, että kerroimme haastattelussa auki sen, mitä tarkoitimme itsenäistymisellä ja elämänhallinnalla tässä työssä. Näin ollen kaikilla haastateltavilla oli sama käsitys siitä, mistä näissä teemoissa puhuttiin. Jätimme työssämme mainitsematta lastensuojeluyksikön nimen, jossa haastattelut toteutettiin, sillä lastenkoti on monen lapsen koti, joten on eettisesti perusteltua jättää nimi mainitsematta.

Työmme luotettavuutta lisää myös samankaltaiset tulokset muista tutkimuksista. Tuloksia lastensuojelusta itsenäistymisestä on havaittu muun muassa SOS-lapsikylän tekemässä tutkimuksessa vuonna 2012. Tutkimus on toteutettu lastensuojelunuorten vertaishaastatteluina. Hankkeen tarkoitus oli tunnistaa toimintatapoja ja levittää hyväksi koettuja käytäntöjä liittyen sijaishuollosta itsenäistymiseen. Hankkeen mukaan eniten ongelmia sijaishuollosta itsenäistyville nuorilla on yksin jääminen sijaishuollon jälkeen, arkielämän taitojen puute sekä ongelmat huolehtia itsestään ja taloudestaan. Itsenäistyville nuorilla on myös havaittu olevan epävarmuutta tulevaisuudestaan. Tutkimuksen mukaan nuoret oppivat sijaishuollossa pesemään pyykkiä, laittamaan ruokaa sekä huolehtimaan hygieniastaan. Myös rahankäyttöön nuoret tarvitsevat harjoittelua ja apua. (Törrönen & Vauhkonen 2012: 94.)

Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa tulokset olivat samankaltaisia. Nuoria tuetaan arjen kotitöihin ja kannustetaan siihen. Rahankäyttöä harjoitellaan asteittain yhdessä ohjaajien

kanssa. SOS-lapsikylän tutkimuksen mukaan nuoret tarvitsevat paljon tukea koulutukseen ja mielekkään tekemisen löytämiseen (Törrönen & Vauhkonen 2012: 94). Opinnäytetyön haastattelu tukee tätä: nuoret tarvitsevat tukea omien kiinnostuksenkohteiden ja vahvuuksien löytämiseen. SOS-lapsikylän tutkimus myös vahvistaa opinnäytetyön tutkimuksen tuloksia siitä, että nuorten sosiaalisia suhteita tulee tukea sijaishuollon aikana, sillä merkittävät ihmissuhteet ovat nuorelle tuki sijaishuollon jälkeen (Törrönen & Vauhkonen 2012: 97).

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tulokset antavat suuntaa siitä, mitä lastenkodissa tehdään nuorten itsenäistymisen ja elämänhallinnan eteen nyt ja ovatko nämä keinot riittäviä lastensuojelun ohjaajien mielestä. Huolimatta siitä, että tutkimusotanta oli pieni ja vain yhdestä lastenkodista, tulokset ovat samankaltaisia kuin muissa, laajemmissa tutkimuksissa (kts. esim. Törrönen & Vauhkonen 2012). Pohdimme opinnäytetyöprosessin loppuvaiheilla tarvetta lisähaastatteluille, mutta totesimme ajan olevan tähän liian rajallinen.

Opinnäytetyön teoriana käytetty elämänhallinta tuotti haasteita käsitteen moninaisuuden ja erilaisten tulkintojen takia. Opinnäytetyössä on esitelty Hämäläisen (1999, 2000), Keltikangas-Järvisen (2008) ja Roosin (1987) määrittelyjä elämänhallinnasta. Tässä opinnäytetyön tutkimuksen teoriassa elämänhallinta näyttäytyy sidoksissa itsenäistymiseen, kykyä asettaa tavoitteita ja saavuttaa niitä sekä osallisuutena yhteiskunnasta muun muassa koulutuksen kautta. Haasteena opinnäytetyössä oli siten oikeanlaisen elämänhallinnan käsitteen määrittelyn löytäminen opinnäytetyön tutkimusta varten.

Opinnäytetyömme jatkotutkimuksena voisi toimia tutkimus siitä, millaisin keinoin nuorten motivaatiota itsenäistymiseen voisi lisätä. Kiinnostavaa olisi myös tutkia sijoituksen kestoa ja nuoren itsenäistymisen yhteyttä. Myös nuorten omia kokemuksia itsenäistymisestä lastenkodissa ja menetelmistä itsenäistymiseen liittyen. Lisäksi jälkihuollon työntekijöiden näkökulmaa ja kokemuksia aiheeseen liittyen voisi tutkia.

Lähteet

Aalberg, Veikko & Siimes, Martti A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Helsinki: Kustannusosa-
keyhtiö Nemo.

Aaltonen, Sanna & Heikkinen, Alpo 2013. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy,
Marjatta (toim.): Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teo-
ria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

HS Mielipide 14.7.2018. Miten voi olla, että yhteiskunta määrää 18-vuotiaan päihdeon-
gelmaisen asumaan yksin ja käytännössä vielä rahoittaa päihteiden käyttöä? Helsingin
Sanomat. Mielipide. Saatavana osoitteessa: <[https://www.hs.fi/mielipide/art-
2000005754789.html](https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005754789.html)>. Luettu 14.2.2019.

Huostassapidon kesto n.d.. Työprosessit. Lastensuojelun käsikirja. THL. Saatavana
osoitteessa <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-voimassaolo>>. Luettu 3.2.2019.

Hyvärinen, Matti 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander,
Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vasta-
paino.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Opetusjulkaisuja 1/1999.
Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hämäläinen, Juha 2000. Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksesta ja työstä syrjäy-
tyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi. Snellman-instituutin ar-
kistosarja 1/2000. Kuopio: Snellman instituutti.

Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai
pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Helsinki:
WSOY.

Keskinen, Päivi & Saha, Marja-Terttu 2009. Puberteetti – Matkalla kohti aikuisuutta.
Tampere: Pfizer. Saatavana osoitteessa: <[http://www.pfizer.fi/sites/g/fi-
les/g10016876/f/201505/Puberteettikirja%205_09_1.pdf](http://www.pfizer.fi/sites/g/files/g10016876/f/201505/Puberteettikirja%205_09_1.pdf)>. Luettu 23.9.2018.

Laaksonen Sari (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Lastensuojelun keskusliitto Ry. Helsinki:
Gummerus Kirjapaino Oy.

Laine, Annu 2017. Alaikäinen Saana on asunut 22 laitoksessa eikä sopeutunut yhteenkään: "Tuntuu jopa vähän vastuuttomalta, että annetaan oma asunto". Yle Uutiset. Saatavana osoitteessa: <<https://yle.fi/uutiset/3-9926386>>. Luettu 14.2.2019.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007

Lastensuojelu 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 7/2018. Saatavana osoitteessa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y>. Luettu 23.9.2018.

Lastensuojelun käsikirja 2017. Jälkihuolto. THL. Saatavana osoitteessa: <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>>. Luettu 2.10.18.

Lastensuojelun käsikirja n.d. Lastenkoti, nuorisokoti. Lastensuojelulaitokset. THL. Saatavana osoitteessa: <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijais-huolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>>. Luettu 23.9.2018.

Laurila, Anja 2008. Nuoren itsenäistymisen tukeminen. Teoksessa Ketola, Jari (toim.): Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Metsämuuronen, Jari 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Met-help Ky.

Niiniluoto, Ilkka 2002. Tieteen tunnuspiirteet. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Tammer-paino.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nurmi, Jari-Erik 1995. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, Paula & Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissän. Porvoo: WSOY.

Pietarinen Juhani 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Tammer-paino.

Pulkio, Saana & Hipp, Tiia 2016 (toim.). Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Lastensuojelun keskusliitto. Saatavana osoitteessa <<https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>>. Luoettu 3.2.2019.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.): Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: JTO.

Ranta, Mette 2012. Itsenäistyminen. Nuorten päihdelinkki. Päivitetty 2.8.2016. Saatavana osoitteessa: <<https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/mielenterveys/itsenaistyminen>>. Luettu 28.1.2019.

Räty, Tapio 2015. Lastensuojelulaki – käytäntö ja soveltaminen. Porvoo: Edita.

Roos, J.P. 1987. Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavana osoitteessa: <<https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>>. Luettu 28.1.2019.

Sinkkonen, Jari 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.

Taipale, Mauri 2006. Lastensuojelun antama tuki. Teoksessa Laukkanen, Eila & Marttunen, Mauri & Miettinen, Seija & Pietikäinen, Matti (toim.): Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Törrönen, Maritta & Vauhkonen, Teemu 2012. Itsenäistyminen elämänvaiheena. Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. SOS-Lapsikylä ry. Saatavana osoitteessa: <https://www.sos-lapsikyla.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/vertaistutkimus-SOS-Lapsikyla.pdf>. Luettu 17.2.2019.

LIITE 1 - teemahaastattelurunko

Tarkoituksenamme on tutkia lastensuojelulaitosten ohjaajien kokemuksia nuoren itsenäistymisestä ennen sijaishuoltoon siirtymistä.

Toteutamme haastattelun teemahaastatteluna, joka tarkoittaa sitä, että meillä on kolme laajempaa aihetta. Keskustelu näistä aiheista on vapaata ja haastateltu voi puhua aiheesta haluamallaan laajuudella. Tarvittaessa voimme esittää haastateltavalle apukysymyksiä keskustelun ylläpitämiseksi.

Lastenkodissa asuvan nuoren itsenäistyminen

- Miten nuorta valmistetaan oman arjen perusasioiden hoitamiseen?
- Miten valmistatte nuorta lastenkodista lähtemiseen/ ohjaajista irtautumiseen?
- Millaisilla asioilla vaikutatte nuorten ajattelun kypsymiseen?

Lastenkodissa asuvan nuoren elämänhallinta

- Millaisia mahdollisuuksia nuorilla on tehdä omaan elämäänsä vaikuttavia asioita?
- Millä tavalla tuette nuoren tavoitteita? Tuetaanko niiden toteutumista?
- Nuoren tukiverkko

Lastenkodin ohjaajan omat kokemukset edellä mainitusta aiheista

- Mitä mieltä olet itsenäistymisen ja elämänhallinnan kehittymisen nuorella (tässä lastenkodissa)?
- Mitkä asiat ovat mielestäsi merkittävimpiä?
- Missä annetaan riittävästi tukea/ mihin pitäisi antaa enemmän tukea?
- Keinojen riittävyys
- Käytätkö jotakin/joitakin tiettyjä menetelmiä?

Haastattelun käsitteet:

Itsenäistyminen

- Irtaantuminen lapsuudesta ja kasvattajista

- arkisten asioiden hoitaminen (raha, kotityöt, ruuanlaitto, omasta hyvinvoinnista huolehtiminen)
- vastuunotto omasta elämästä

Elämänhallinta

- omaan elämään vaikuttavien valintojen tekeminen ja tunne, että voi aidosti vaikuttaa elämäänsä
- tavoitteiden asettaminen ja niiden saavuttaminen
- osallisuus yhteiskunnasta (esimerkiksi koulutus, työ)
- sosiaaliset suhteet ja tukiverkosto